

Ewolucja
SYSTEMÓW OPERACYJNYCH

System Operacyjny (SO – z ang. OS)

to program (zbiór programów)

pośredniczących w komunikacji między użytkownikiem a sprzętem komputerowym.

SO:

- umożliwia wygodne korzystanie z urządzenia
- ułatwia użytkownikowi wykonanie pewnego zadania bądź grupy zadań wykonywanych jednorazowo lub cyklicznie
- umożliwia efektywny podział i maksymalizacja wykorzystania zasobów udostępnianych przez system komputerowy
- kontroluje działanie urządzenia komputerowego

System komputerowy

!!! NIE MYLIĆ Z Systemem Operacyjnym !!!

Na system komputerowy składa się kilka elementów, które można przedstawić w układzie warstwowym. Warstwy wyższe nie mogą funkcjonować bez warstw leżących niżej.

użytkownik

programy użytkownika

system operacyjny

sprzęt

Poszczególne warstwy systemu komputerowego, poczynając od najniższej, to:

-sprzęt (hardware) — zapewnia podstawowe zasoby, m.in. procesor (CPU), pamięć główna i pomocnicza, urządzenia wejścia/wyjścia (Input/Output, I/O)

-**system operacyjny** — pośredniczy między użytkownikami i sprzętem, nadzoruje wykonywanie zadań i przydziela zasoby

-programy użytkownika (aplikacje, software) — służą do wykonywania określonych zadań (edycja tekstów, itp.)

-użytkownik — może nim być zarówno człowiek, jak i inny komputer lub urządzenie komputerowe

Wymagane cechy systemu operacyjnego

- planowanie i szeregowanie zadań oraz zarządzanie kolejnością ich wykonania
- sterowanie przerwaniami
- obsługa wyjątków i błędów
- planowanie przydziału zasobów i ich ochrona
- realizacja zasady wielodostępu do zasobów
- obsługa urządzeń we/wy

Pożądane cechy systemu operacyjnego

- **wysoka wydajność (kryteria: wykorzystanie procesora i innych zasobów sprzętowych, średni czas wykonania zadania, czas reakcji na polecenie, czas przełączania między zadaniami)**
- **duża niezawodność**
- **mały rozmiar**
- **łatwość utrzymania, aktualizacji i ewentualnej rozbudowy**
- **przyjazność dla użytkownika**

Systemy operacyjne są nierozdzielnie związane z historią informatyki.

Pierwsze systemy powstały w latach 50. XX wieku i de facto nie były „prawdziwymi” SO. Były to najczęściej pojedyncze programy stworzone w ściśle określonym celu i wykonujące tylko jedno zadanie, np. obliczenia balistyczne.

Historia OS

Systemy Operacyjne

Krótką historia

Microsoft Windows

MS Windows 1.x
MS Windows 2.x
MS Windows 3.0
MS Windows 3.1
MS Windows 3.11 dla Grup
Roboczych
MS Windows Chicago Beta-1
MiS Windows 95 (Wersja 4.0)
MS Windows 98 (Wersja 4.1)
MS Windows ME (Wersja 4.9)
98Lite 1.3
98Lite 2.0
98Lite 4.5

Microsoft Windows NT

MS Windows NT 3.1
MS Windows NT 3.51
MS Windows NT 4.0
MS Windows 2000
Professional
MS Windows XP
MS Windows Server 2003

Apple

Start Apple Lisa
Apple Lisa Office
System 1.0
Apple Lisa Office
System 3.1
Apple II Desktop
GEOS dla Apple II
GS/OS dla Apple IIgs
Apple Macintosh w
1984
MacOS 1.1
MacOS 7.5.5
MacOS 8.1
MacOS 9.2.2
At Ease 2.0
At Ease for Workgroup
4.0
OPENSTEP
Rhapsody
MacOS X 10.1
MacOS X 10.3.4

Linux/Unix

Redhat Linux 5.0
DECWindows
Wine
Mandrake Linux 9.0
Redhat Linux 8.0
IRIX Interactive
Desktop 6.5
Solaris 8 CDE i
OpenWindow
Solaris 10
Zdalne
Citrix Metaframe
Microsoft Terminal
Server
X11 - X Windowing
System
VNC
Telnet
Aplikacje Klient/Serwer
Ścież

Pozostałe

Xerox Alto
Xerox Star
Xerox GlobalView 2.1
VisiCorp Visi On
GEM 1.1
GEM 2.0
GEM 3.11
Atari TOS 1.0
Deskmate
Commodore 64 GEOS
Apple II GEOS
GeoWorks w PC/GEOS
NewDeal Office 3.2a
BreadBox Ensemble
DESeqview/X
AmigaOS 3.5
RISC OS wersja 3
RISC OS wersja 4
BeOS 5 Personal Edition
QNX z dyskietki 1.44MB
QNX 6.2.1 z CD
MS OS/2 v1.3
IBM OS/2 2.0
IBM OS/2 Warp 4
Demo CD eComStation
MS BOB
Amstrad PcW16

Rodzaje systemów operacyjnych

System jednoużytkownikowy

- **jeden program sterujący (brak „prawdziwego” SO)**
- **programista był jednocześnie operatorem systemu**
- **sterowanie maszyną za pomocą przełączników**
- **nośniki danych i wyników w postaci taśm papierowych i kart perforowanych**

Największą wadą pierwszych systemów operacyjnych było nieefektywne wykorzystanie czasu procesora, przez co obliczenia na nich wykonywane były drogie...

Prosty system wsadowy

- **użytkownicy o różnych wymaganiach przygotowywali własne zestawy zadań i danych dla maszyny liczącej oraz przekazywali je operatorowi**
- **operator mógł przeanalizować dostarczone przez użytkowników zadania i pogrupować je według podobnych wymagań (np. języka programowania)**
- **zadania o podobnych wymaganiach mogły być wykonywane jedno po drugim, ich rozpoznawanie odbywało się za pomocą kart sterujących**

Systemy wsadowe znacząco skróciły czas wykonywania zadań na maszynach liczących. Poprawiło się również wykorzystanie czasu procesora.

Złożony system wsadowy (Spool oraz multiprogramming)

- **zadania o podobnych wymaganiach rezydują w pamięci operacyjnej**
- **jeśli jedno z zadań czeka na zakończenie długotrwałej operacji (np. trwają obliczenia), można wykonać inne operacje dla kolejnego zadania, np. odczytać kolejną porcję danych lub wydrukować wyniki**
- **spool (simultaneous peripheral operation on-line) — podczas wykonywania obliczeń pewnego zadania jednocześnie wykonywane są operacje we/wy dla innych zadań**
- **multiprogramming — w pamięci operacyjnej znajduje się wiele zadań, procesor zajmuje się kolejno każdym z nich**

Złożone systemy wsadowe przypominają współczesne wielozadaniowe systemy operacyjne.

Pojawiają się w nich pojęcia planowania przydziału procesora, szeregowania zadań, zarządzania pamięcią, ochrony zadań, przydziału urządzeń.

System wielozadaniowy (z podziałem czasu)

- w pamięci operacyjnej jednocześnie znajduje się wiele zadań
- zadania nie mieszczące się w pamięci operacyjnej są przenoszone do pamięci wirtualnej (we współczesnych systemach na dysk twardy),
- następuje wymiana danych między pamięcią operacyjną i wirtualną (ten proces nazywamy swappingiem)
- procesor jest kolejno przydzielany poszczególnym zadaniom
- przełączanie między zadaniami odbywa się bardzo szybko — użytkownik ma wrażenie jednoczesnej pracy z wieloma programami (wielozadaniowość, multitasking)
- na jednej maszynie może pracować jednocześnie wielu użytkowników

Wszystkie nowoczesne SO charakteryzują się wielozadaniowością i podziałem czasu procesora.

Inny podział systemów operacyjnych

Systemy operacyjne można również podzielić ze względu na obszar zastosowania i — pośrednio — rodzaj sprzętu, na jakim działają:

- **systemy biurkowe (desktop)**
- **systemy równoległe**
- **systemy rozproszone**
- **systemy klastrowe**
- **systemy czasu rzeczywistego**
- **systemy wbudowane i przenośne**

Systemy biurkowe

Przeznaczone dla komputerów osobistych (personal computer, PC) używanych do zastosowań domowych i biurowych. Pierwsze urządzenia tego typu pojawiły się w latach 70. XX w. Początkowo przeznaczone dla jednego użytkownika, z czasem wyewoluowały do rozbudowanych systemów zdolnych obsłużyć wielu użytkowników jednocześnie.

Systemy równoległe

Przeznaczone dla komputerów wieloprocessorowych dzielących wspólną szynę systemową, zegar, pamięć i urządzenia we/wy.

Zalety takich systemów to większa wydajność, wyższa niezawodność i większa odporność na awarie i błędy.

Systemy równoległe - Przetwarzanie symetryczne i asymetryczne

Systemy równoległe dzieli się na symetryczne (Symmetrical Multiprocessing, SMP) oraz asymetryczne (Asymmetrical Multiprocessing, AMP).

W **systemach symetrycznych** każdy procesor posiada własną kopię SO, procesy są wykonywane jednocześnie, a procesory komunikują się za pośrednictwem wspólnej szyny. Większość współczesnych SO pozwala na uruchomienie w trybie SMP.

W **systemach asymetrycznych** główny procesor (master) przydziela zadania procesorom podrzędnym (slave). To drugie rozwiązanie jest spotykane raczej w bardzo dużych systemach.

Systemy równoległe - Wieloprocessorowe przetwarzanie równoległe

Konkurencja dla rozwiązania SMP jest wieloprocessorowe przetwarzanie równoległe (Multiprocessor Parallel Processing, MPP), stosowane w niektórych superkomputerach.

W tej technologii procesory mają oddzielne pamięci operacyjne i szyny danych.

Systemy rozproszone

Są odmiana systemów równoległych z pamięcią lokalną oddzielną dla każdego procesora. Systemy komunikują się poprzez różnego rodzaju media, np. sieci lokalne i rozległe, sieci telefoniczne czy szybkie szyny danych, dlatego też nazywa się je niekiedy systemami luźno związanymi.

Zaletami systemów rozproszonych są:

- podział zasobów**
- szybsze wykonywanie obliczeń**
- rozkładanie obciążeń**
- wyższa niezawodność**
- możliwość komunikacji między węzłami**

Systemy klastrowe

Systemy klastrowe (klastry, clusters) różnią się od systemów równoległych tym, że są oddzielnymi, niezależnymi systemami operacyjnymi dzielącymi pamięć masowa i łączą się za pośrednictwem sieci lokalnej.

Ich główna zaleta jest niezawodność - są używane w zastosowaniach, w których wymagana jest ciągłość dostępu do zasobów.

Dodatkowo są wydajniejsze niż pojedyncze serwery.

Systemy czasu rzeczywistego

Systemy czasu rzeczywistego (real-time systems, RTS) stosowane są w urządzeniach, w których czas jest najważniejszym parametrem sterującym; nierzadko posiadają sprzężenie zwrotne.

Systemy czasu rzeczywistego

Rozróżnia się dwa rodzaje RTS: rygorystyczne („twarde”, hard RTS) i łagodne („miekkie”, soft RTS).

Pierwszy typ wykorzystywany jest m.in. do sterowania procesami przemysłowymi, w obrazowaniu medycznym, do nadzorowania eksperymentów naukowych, w niektórych systemach sprzedaży, w bibliotekach.

Drugi typ spotyka się we współczesnych systemach operacyjnych; wymagania czasowe są złagodzone, dopuszczalne są opóźnienia w wykonywaniu innych zadań.

Systemy wbudowane i przenośne

Systemy wbudowane (osadzone, embedded) i przenośne (handheld) to specyficzny rodzaj systemów operacyjnych, charakteryzujący się małymi rozmiarami, ograniczona liczba funkcji i niewielką możliwością rozbudowy.

Przykłady urządzeń, w których można spotkać systemy wbudowane i przenośne: PDA, Palm PC, Pocket PC, telefony komórkowe, samochodowe komputery pokładowe...

Architektura systemów operacyjnych

Istnieją trzy koncepcje budowy systemów operacyjnych:

- **jednolita (monolityczna) — zbiór procedur wywołujących się wzajemnie bez ograniczeń (przykład: Linux)**
- **warstwowa — procedury zgrupowane są w moduły, a te z kolei w warstwy. Poszczególne moduły są zależne tylko od warstw leżących niżej, przez co od warstw najniższych wymaga się najwyższej niezawodności (przykład: Solaris)**
- **klient serwer — procedury zgrupowane są w moduły traktowane mniej lub bardziej równorzędnie. Dwukierunkowa komunikacja między modułami nie odbywa się bezpośrednio; odpowiada za nią specjalny program, zwany mikrojadrem (przykład: Windows NT)**

KONIEC.....